

25.9.2005

ASIA Aloite Luonnonsuojelulain 49 §:n tarkoittamien liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittämisestä maastotarkastuksella, alueen metsän käsittelyyn ja muuhun haittaavan toimintaan puuttumisesta (LSL 57 §), havaintotietojen tallentamisesta sekä metsälain ja MRL nojalla naapureiden kuulemisesta maisemahaitan johdosta

VIREILLEPANO

Lauantaina ja sunnuntaina 24.-25.9.2005 tutkin Runnin Pihlajaharjun metsää. Liito-orava asuttaa toistuvasti sitä, ja muutamia papanoita oli sateista huolimatta havaittavissa Pyhäsalmi-Iisalmi –tien eteläpuolella. Kattavasti koko metsätilan alueella havaitsin myös liito-oravalle lajityypillisiä virtsajälkiä – jotka erottuvat parhaiten haapojen sammaleisilla tyvillä. Jäljet kertovat pysyvästi asuttujen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen runsaudesta. Koloja esiintyy kaikissa puulajeissa.

Tällä kirjeellä toimitan ympäristökeskukselle luonnonsuojelulain (jäljempänä LSL) 49.1 §:n mukaisten paikkojen ilmoituksen, joka tekee luonnossa havaittaviksi liito-oravalle välttämättömiä suojapaikkoja ja rakennepiirteitä, jotka ovat jääneet metsätalous- ja muussa suunnittelun selvityksissä huomioimatta ja jotka AYK:n tulee toimittaa tiedoksi välittömästi niille, joiden toimet kohdistuvat alueeseen.

Havainnonilmoittajan asianomaisuus

Pyydän, että voitte korjata käsityksiäni uhanalaisen lajin havaintopaikan ilmoittajan mahdollisuuksista osallistua maankäytön suunnitteluun. On outoa, jos vain Naapurisuuslain nojalla voidaan puuttua *metsänkäyttöilmoituksen puutteellisiin*, kuten Konikallio-tapaus on todistanut. Tiedustelen, onko esim. maankäyttö- ja rakennuslain tulkinta (MRL 1 §) metsä- ja luonnonsuojelulakien rinnalla tai ministeriöiden ohjeistus jo muuttanut havaintojen ilmoittajan mahdollisuuksia ja *oikeuksia ympäristötietoon*? Kun luonnonharrastajana kerään havaintoja ja luovutan niitä viranomaiskäyttöön, minun tulee olla oikeutettu saamaan tietoa siitä kuinka luovuttamiani tietoja käytetään. Koska edes LSL 57 § asianosaisella (tai yhdistyksellä tai yksittäisellä kansalaisella haitankärsijänä) ei ole mahdollisuus saada tietoja metsänkäyttöilmoituksen sisällöstä, tai varmistusta siihen, onko paikkaa mitenkään huomioitu metsätaloussuunnittelussa, jätän liito-oravan lisääntymispaikan huomioon otettavaksenne¹.

KOHDE Iisalmi, Haapajärvi, Rek.nro 7:14
Maanomistaja sekä
Hakkuuoikeuden haltija: joko omistaja, yhtiö tai metsänhoitoyhdistys. Asia ei ole julkinen, joten sen selville saaminen on muille kuin viranomaisille mahdotonta. Leimikon länsireunan saniaiskorven nauhoista päätellen se on Stora-Enso.

¹ Tätä perustelen seuraavalla: LSL, LSAA 2-3, 21 ja 23 §, Metsälaki mm. 2.3 §, ML 6 § hakkuu erityiskohteessa, metsäsertifoinnin kriteerit; Alueellisen ympäristökeskuksen maanomistajille ilmoittamat muiden uhanalaisten lajien elinpaikat: sijainti ja käsittelysuositus & Luonnonsuojelulain valvontatulokset sekä MRA 2 §.

VAIHEET

Edellä mainitut ovat ilmeisesti jättäneet tekemättä liito-oravailmoituksen uhanalaisten lajien tietokantaan. LSL ei tunne, eikä luontodirektiivi myönnä poikkeuksia tiukan suojelujärjestelmän hävittämisen- ja heikentämiskiellosta. LSL 49.1 § on voimassa siitä huolimatta, onko paikan maankäyttömuotoa muutettu vai ei. Alueellisen ympäristökeskuksen on mahdollista tarkkailla LSL 49.1 § noudattamista vain tehtyjen ilmoitusten nojalla. Asian mahdollisen rikosoikeudellisen tarkastelun varalta liito-oravaa koskevat havaintopaikat on digivideo-kuvattu.

Em. tahot ovat aloittaneet hakkuiden valmistelun ilman ilmoitusta liito-oravasta, joten ei ole edellytyksiä jättää asiaa heidän oman harkinnan varaan. Erikoinen lisäpiirre on se, että ilmeisesti puuston leimaajan toimesta on merkitty suurimpia haapoja (ja joitakin muita lehtipuita), mutta niiden punaiset merkkinauhat on systemaattisesti koko metsäalueella, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, revitty maahan puiden tyville. Alueen papanahavainnot ovat vuodenajasta johtuen vähäiset, mutta edellytykset väliaikaisen toimenpidekiellon tekemiselle ovat olemassa. Peruuttamattomia haittoja aiheuttavien hakkuiden valmistelu on aloitettu raivaamalla (puutavaran plaanipaikka ent. pihapiirin kohdalla), rakentamalla metsäautotietä (tienteko vielä kesken) ja leimaamalla puusto. Lisäksi, ainakin osittain, on Stora-Enson nauhoilla on merkitty säästettäväksi osa puron itäpuolista saniaiskorpea. Edellisiltä tulee pyytää selvitystä hakkuuvalmistelujen tavasta johtuen.

Suunnitellun leimikon tulevia haittoja *ei voida lieventää* muuten kuin jättämällä käsittelemättömiä kuvioita riittävän laajoina, eikä siten kuten metsätiesuunnittelussa on jo epäonnistuttu: paras haaparyhmä on leikattu metsäautotien lenkillä avoimeksi. Ohjeistuksessa on huolehdittava, ettei suojakuusia poisteta. Aukkojen ja laajojen harvennushakkuiden teko tiputtaa risupesiiä ja altistaa liito-oravat pedoille. Toimivaltaisten viranomaisten vastuulla on huolehtia, että olosuhteiden muutoksetkaan eivät aiheuta LSL 49 § paikkojen heikentämistä. Suojapaikkojen asumisen tarkistaminen on toistaiseksi pelkästään metsänkäyttäjien vastuulla. Kokonaan inventoimattomien risupesien kaatoa voi välttää jättämällä purovarteen ja muihin luppokuusipaikkoihin riittävä vyöhyke käsittelemättömäksi.

Toimenpidekiellon välttämättömyys

Pihlajaharju edustaa säännöllisesti asutettua liito-oravapaikkaa, joka ei ole merkitykseltään vähäinen. Kokonaisten esiintymien katoaminen lisääntymis- ja levähdyspaikkoja heikentämällä/hävittämällä johtaa liito-oravan esiintymisalueen alueelliseen supistumiseen. Vallitseva metsätaloudekäytäntö muodostaa vakavan riskin, että näin tapahtuu. Vireillepanoni syy on se, ettei tapahtuisi LSL 57 § tarkoittamaa luonnonarvojen heikentymistä, joka *ei ole merkitykseltään vähäinen*.

Korostettakoon, että liito-oravan suojelustatuksen takia LSL:n mukainen hallintopakon soveltaminen ei edellytä (KHO:n Koninkallio-päätöksen mukaan), että maanomistaja tai hakkuuoikeuden haltija

”olisi jo hakannut metsää tai muutoin välittömästi ryhtynyt heikentymis- tai häviämiskaavaa aiheuttaviin toimiin. Siten hakkuiden edellytyksenä olevan metsänkäyttöilmoituksen tekemistä asianomaiselle metsäkeskukselle, joka ei ole kieltänyt hakkuuta, on tässä tilanteessa pidettävä riittävänä perusteena hallintopakon käyttämiseksi, mikäli hallintopakon muut edellytykset ovat olemassa.”

Kohteen merkitseminen maastoon olisi tärkeää, ettei vastuuta LSL 49 § huomioimista jätetä vain taloustoimien toteuttajalle. Kun ilmoitukset on jätetty tekemättä em. tahot syyllistyvät LSL 49 § selvittämisen laiminlyöntiin jo silloin kun siirsivät tieaukon raivaamisen mahdolliselle kolmannelle osapuolelle. Mahdollisesti on käytetty tulkintaa jonka mukaan

liito-oravan elinympäristöistä tai välttämättömistä elinpiireistä tulee huomioida vain selvästi havaittavat osat.

MUUT PERUSTELUT

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain 49 § 1 mom. nojalla kielletty. Hakkuu kuvailluilla metsätilalla olisi mainitun lainkohdan vastainen. Myös hakkuun mitoitus yhdellä kertaa toteutettuna olisi kyseenalainen, koko tila on leimikkona. Jäljelle pitää jäädä puustoa turvaamaan sitä, ettei liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja heikenny myrskyissä. Lisäksi raivaus voi hävittää risupesiiä. Liito-oravalle tarpeelliset kulkuyhteydet on voitava turvata, vaikka olosuhteet muuttuisivat tuulen kaatojen johdosta.

Koska LSL 49 § hävittämis- ja heikentämiskielto ei näytä tilalla toteutuvan – huolimatta metsänkäyttöilmoituksen jättämisestä, AYK:n tulee ryhtyä välittömiin toimiin enempien vahinkojen estämiseksi. Vahinko ei ole vähäinen (1) esiintymisen ilmeisen laajuuden vuoksi, (2) metsätilan kattavan ja paikoin runsaan haavan esiintymisen vuoksi: yli kymmenen hehtaaria erinomaisia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja on tuhoutumassa, jos tehty leimikko toteutetaan. (3) Iisalmen länsiosista ei ole tiedossa vastaavia poikastuoton kannalta merkittäviä elinympäristöjä, eikä suojeluverkostoon sisälly Iisalmen yhtään kohteita, joilla olisi merkitystä tämän uhanalaisen, koko ajan lisääntymispaikkoja menettävän lajin merkittäviä suojelukohteita. Jotta liito-orava menestyisi, eikä laji enää taantuisi seudulla, tulee LSL 49 § kieltoa noudattaa metsätalouskohteilla (Natura2000-verkosto ei turvaa LSL 5§ tarkoittamaa suojelun suotuista tasoa).

VAATIMUKSET

Ympäristökeskuksen tulee rajata alueella sijaitsevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat, ruokailumaastot sekä tärkeät kulkuyhteydet hakkuun ulkopuolelle, ja tehtävä se sellaisena vuodenaikana, että liito-oravien esiintymisen laajuus (paikkojen havaittavuus) on varmistettu. Jos osa lakisääteisesti ja metsäsertifionnin mukaan säästettäviksi kuuluvista kohteista huomioidaan, muttei ilmiselviä liito-oravien kolopuita, tulee AYK:n oikaista asia välittömästi. Maankäyttömuodon vaihtaminen ja maisemahaitta: AYK:n tulee selvittää sovelletaanko alueella pelkästään metsälakia (vai onko alueelle valmisteilla rakentamista, joka olisi MRL alainen asia). Lisäksi tulee selvittää: milloin metsänkäyttöilmoitus on jätetty ja milloin asia on kirjattu metsäkeskuksessa. Maastotarkastus on välttämätön, jotta alueen metsän käsittelyyn ja muuhun haittaavan toimintaan puututaan enempien haittojen välttämiseksi.

Tiedottaminen

Ympäristökeskuksen tulee tiedottaa asiasta välittömästi asianosaisia. Samoin sen tulee tiedottaa aloitteen tekijää viipymättä mihin toimiin se on ryhtynyt aloitteen johdosta. Hallintolain nojalla vireillepanon johdosta tehdyistä toimista tulee tiedottaa aloitteen tekijälle. Hallintomenettely- sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin viitaten, pyydän teitä informoimaan, kuinka aiotte menetellä? Teille viranomaisina kuuluu liito-orava-asian ilmoittaminen maanomistajalle ja toteuttajille, joiden puolestaan kuuluu huomioida Metsälain 7 § eli *Metsän hakkaajan vastuu*. Viranomaisyhteistyö: Kiireellisintä olisi varmistaa, millainen metsänkäyttöilmoitus metsästä on tehty ja onko siinä mahdollisesti

huomioitu liito-orava. Liito-oravan tarvitsema alue sai täsmällisemmän määritelmän 25.6.2003 Korkeimman Hallinto-oikeuden toimesta (KHO:2003:38)².

Mikäli viranomaistoimissanne havaitaan ettei lajin esiintymistä ole huomioitu, tulee mahdollinen metsänkäyttöilmoitus palauttaa täydennettäväksi, koska muutoin ei voida varmistaa, että LSL 49 § tulee sitovasti huomioiduksi. Metsäasetus toteaa, että ”Metsänkäyttöilmoitukseen voidaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi sisällyttää tietoja siitä, miten suunnitellussa toimenpiteessä on tarkoitus turvata yleiset edellytykset metsän biologiselle monimuotoisuudelle ominaisten elinympäristöjen säilymiselle myös muualla kuin metsälain 10 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla.”

Metsäsertifioinnin tarkoittama (10) arvokkaiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttäminen ei näytä onnistuvan. Alueella esiintyy luultavasti myös erityissuojelun alaisia lajeja. Potentiaalisina pidän jäkäliä ja entisten järvenrantarinteiden ja maaperän takia sulkukotiloita. Vaadin, että minulle varataan mahdollisuus osallistua maastotarkastukseen eli ilmoitetaan mahdollisimman pian siitä. Maastotarkastuksen pohjalta tulee huomioida *liito-oravapaikkojen uudet määritelmät ja ohjeistus* (KHO-päätökset v. 2003 ja 2005)³.

LISÄTIEDOT

Annan mielelläni lisätietoja sähköpostitse.
Janne Kumpulainen, jekump@utu.fi

LIITTEET Kartta havainnoista ja sijainnista

TIEDOKSI Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry
Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry
metsäkeskus/viranomaistoiminto
Iisalmen kaupunki/ympäristötoimi
metsänhoitoyhdistys
Suomen liito-oravayhdistys ry

² Sen mukaan ”hakkuu saadaan tehdä tuon metsänkäyttöilmoituksen mukaisesti, kuitenkin niin, että sanotuilla kuvioilla olevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat eli pesäpuut, muut kolopuut näitä ympäröivine suoja- ja ravintopuineen sekä tarpeellisine kulkuyhteyksineen jätetään riittävän laajoina hakkuun ulkopuolelle. Yksityiskohtainen rajaus on ennen hakkuiden aloittamista tehtävä Hämeen ympäristökeskuksen ja Hämeen-Uudenmaan metsäkeskuksen yhteistyönä.”²

³ Esim. KHO:2003:38, <http://www.kho.fi/tietopal/vuosikirja/2003/T1540.html>